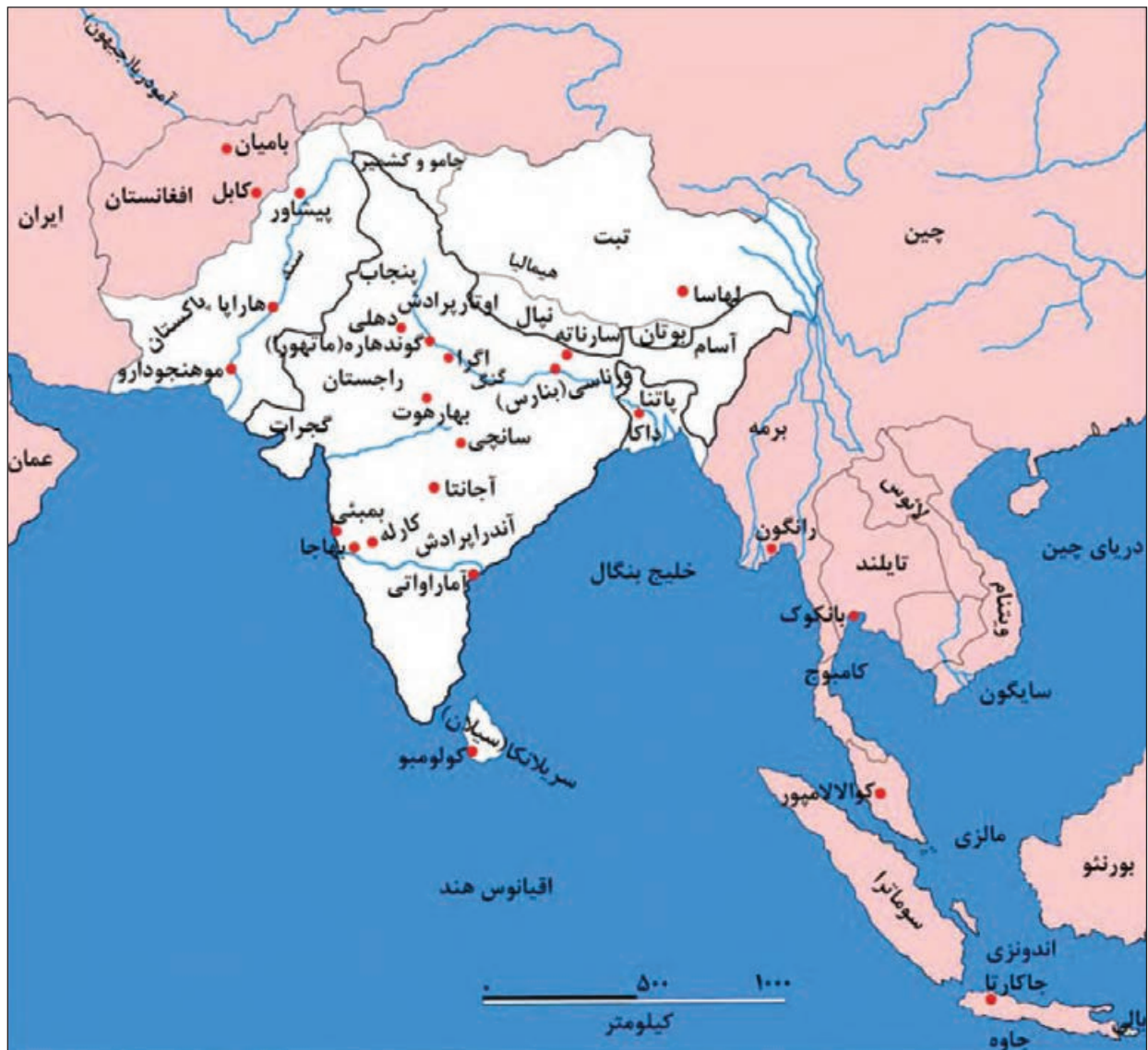

هنر هند

هدف‌های رفتاری : پس از پایان این فصل از دانش آموز انتظار می‌رود که

بتواند :

- ۱- خصوصیات هنر هند را شرح دهد.
- ۲- ویژگی‌های پیکرک‌های دره سند را توضیح دهد.

- ۳- معماری استوپا را شرح دهد.
- ۴- معابد دوره شونگا و آندرا را توضیح دهد.
- ۵- تفاوت تندیس‌های بودا در دوره کوشان را توضیح دهد.
- ۶- نقاشی‌های غارهای آجاتتا را شرح دهد.
- ۷- هنر هند را در دوره‌های متأخر توضیح دهد.

۱- سرزمین هند

شبه قاره هند، سرزمینی پهناور و مثلثی شکلی در جنوب قاره آسیا است که اقوام و نژادها با زبان‌ها و مذاهب مختلفی در آن زندگی می‌کنند. شمال آن را کوه‌های یُ برف هیمالیا فراگرفته و جنوب آن که مجاور اقیانوس هند است آب‌وهوایی گرم و مرطوب دارد. هند تنها در قرن بیستم دارای حکومتی یک پارچه شد و تا پیش از این تاریخ، سلسله‌های متعددی که گاه همزمان بودند، در مناطق شمال و جنوب هند حکومت کردند. در حدود ۱۵۰۰ پیش از میلاد مهاجمان هند و اروپایی از سمت شمال غرب وارد این سرزمین شدند و بر ساکنان بومی غلبه کردند. دین اسلام با ورود اعراب و مغولان در هند رواج یافت. هند با وجود تنوع قومی، نژادی و مذهبی از تمدنی یک دست و کهن برخوردار است که مشابه آن کمتر وجود دارد. آنچه بیش از همه سبب اتحاد آنها است، اعتقاد به مذهب برهمنی (هندو) و حفظ سنن آن است. تمدن هند، تمدنی تأثیرگذار بوده و کشورهای شرق دور: چین، ژاپن، کره، اندونزی و... تحت تأثیر آن بوده‌اند.

۲- خصوصیات هنر هند

هنر هند، هنری مذهبی و بر اساس نیازها و دستورالعمل‌های مذهب بودایی و برهمنی است و نمادهای مذهبی را در قالب تندیس، نقاشی و ساخت معابد متجلی می‌کند. هدف هنرمند هندی ساخت یک اثر زیبا نیست، بلکه تجسم حقایق مذهبی و معنوی برای مؤمنان است. اغلب تندیس‌ها، شخصیت‌های مذهبی را در شکلی انسان گونه نشان می‌دهند، تا برای نیایشگر قابل فهم باشند. حجم قابل توجهی از تندیس‌های بودا در حالت‌های مختلف ایستاده و نشسته و تندیس‌های ایزدان مرد و زن و رقص‌های مذهبی، چشمگیرترین جلوه هنر هند است که در طول تاریخ هند، شیوه بیان هنری آنها تقریباً ثابت بوده است.

۳- تمدن دره سند

حدود هزاره سوم پیش از میلاد و همزمان با تمدن‌های میانرودان، ایلام و مصر، جوامع عصر نوسنگی دره سند وارد عصر شهرنشینی شدند. محوطه‌های: موهنجو- دارو و هاراپا^۱ در کنار رود سند، مراحل شکل‌گیری تمدن هند را نشان می‌دهند. کاوش‌های باستان‌شناسی نشان داده که ساکنان دره سند در زمینه شهرسازی با خیابان‌های منظم، ساخت حمام‌های بزرگ، ساخت تندیس‌های سفالی، سنگی و فلزی و مهر سازی توانا بوده‌اند.

کهن‌ترین نقش‌مایه‌های هنر هندی چون گاو کوهاندار، فیل، تمساح، کرگدن و ایزدان انسان ریخت، بر روی مهرهایی از جنس سنگ صابون، دیده می‌شوند (تصویر ۱).

برخی از نقوش این مهرها متأثر از هنر فلات ایران و میانرودان می‌باشد و نشان‌دهنده ارتباط مردم دره سند با این سرزمین‌ها است. پیکرک‌های مکشوفه دره سند دارای شکل‌های نرم و خمدار و اندام گرد و برجسته هستند و این شیوه باز نمایی در تندیس‌سازی‌های آینده هند استمرار یافت. یکی از قابل توجه‌ترین آنها نیم تنه مردی است که از موهنجودارو کشف شده است (تصویر ۲).

تصویر ۲- نیم تنه مرد روحانی، سنگ صابون، موهنجودارو، ۲۰۰۰ تا ۱۷۵۰ پیش از میلاد، ارتفاع ۱۷/۵ سانتی‌متر، موزه ملی پاکستان، کراچی

تصویر ۱- اثر مهر روی گج با نقش گاو میش، حدود ۲۳۵۰ تا ۱۵۰۰ پیش از میلاد، موهنجو- دارو، پاکستان

۱- موهنجودارو (Mohenjo-daro) و هاراپا (Harappa) در پاکستان امروزی واقع شده است.

۴- هنر هند در دوره بودایی

اقوام آریایی پس از غلبه بر ساکنان دره سند، آنها را به سمت جنوب هند راندند. به تدریج مذهب آریایی‌ها، جایگزین آیین‌های بومی هند شد و با نام کیش برهمنی، حیات خود را آغاز کرد. مذهب و فرهنگ بومیان هندی نیز با فرهنگ این تازه واردان ادغام شد. هسته مرکزی اغلب مذاهب هندی اعتقاد به تناسخ و چرخه حیات بود که روح می‌توانست بنا به اعمال گذشته خود به مدارج بالاتر، صعود یا پست‌تر، نزول کند. با ظهور بودا در سده ششم پیش از میلاد، دگرگونی‌های گسترده‌ای در مذاهب هند رخ داد. بودا برای رستگاری انسان دستورالعمل‌هایی صادر و راه رسیدن به آن را چشم‌پوشی از خواسته‌های نفسانی دانست. آیین بودا به سرعت در سراسر شبه قاره هند گسترش یافت و سبب شکل‌گیری هنر بودایی در قالب پیکره تراشی، نقاشی و معماری معابد شد. هنر هند به تناسب سلسله‌هایی که در این زمان بر هند حکومت کرده‌اند، به دوره‌هایی تقسیم‌بندی می‌شوند.

● دوره مئوریا^۱ (۱۸۵-۳۲۲ پیش از میلاد)

دوره مئوریا یکی از درخشان‌ترین دوره‌های تاریخ هند است که در این دوره هنر هند در زمینه‌های مختلف شکوفا شد. ابتدا از هنر هخامنشی و سپس به دلیل حضور یونانی‌ها در افغانستان (در جوار هند) از هنر یونانی‌ها متأثر شد.

آثار به‌جای مانده از این دوره^۲ نشان می‌دهد که معماری این زمان به‌ویژه ساخت تالارهای ستون‌دار متأثر از بناهای تخت جمشید بوده است. افزودن بر آن در این عصر فرامین حکومتی بر ستون سنگی، مسی و سنگ لوح‌ها نوشته می‌شد. یکی از این سرستون‌ها، متشکل از سر و سینه چهار شیر غزان است و بر استوانه‌ای مدور و گل نیلوفر آبی وارونه‌ای ایستاده‌اند. ظرافت کنده‌کاری به‌ویژه تزینات یال شیرها و طرح نیلوفر آن گواه ارتباط میان پیکرتراشان هندی و ایرانی است (تصویر ۳).

آشوکا فرمانروای هنر پرور این دوره دین بودایی را پذیرفت و آن را رواج داد و در زمان او هنر بودایی هند شکل گرفت. او در شهرهای مختلف هند پرستش‌گاه‌هایی بنا نهاد که الگوی معماری هند شد. این پرستش‌گاه که استوپا^۳ (یادگار بودا) نام داشت، شامل یک گنبد توپر بر پایه‌ای گرد یا چهارگوش بود. در این پرستش‌گاه‌ها تصاویر ایزدان مختلف همراه با نقاشی گیاهی و جانوری که بر روی سنگ حجاری می‌شدند قرار داشت.

تصویر ۳ - سر ستون، پاتنا (Patna)، هند، ماسه سنگ صیقل خورده، حدود ۲۶۱ تا ۲۳۲ پیش از میلاد

۱- Maurya

۲- Patna

۳- Stup

● دوره‌های شونگا^۱ و آندرا^۲ (۱۸۵ پیش از میلاد تا ۳۲۰ میلادی)

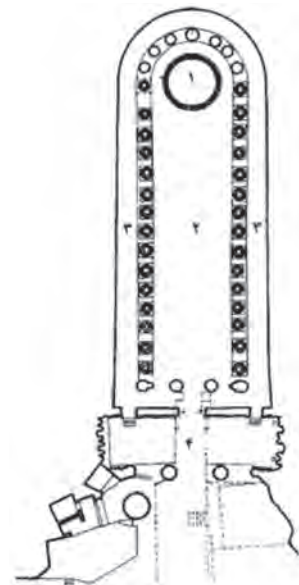
سلسله شونگا در شمال مرکزی هند و سلسله آندرا در مرکز و جنوب هند حکومت می‌کردند. در دوره آنها غار- معبد ساخته می‌شد (تصویر ۴، ۵ و ۶). ورودی غار- معبدها دارای تاق گهواره‌ای و پیرامون آن دارای تاقچه‌های تزیننی، پنجره‌های نورگیر و تعدادی بالکن است. فضای داخلی این غار- معبدها تالار طولی با دو ردیف ستون با سقف گهواره‌ای است و انتهای تالار که به مهرباب (استوپایی کوچک) ختم می‌شود به شکل نیم دایره است. استوپای عظیم سانچی یکی از بزرگترین معابد بودایی هند در دوره شونگا است و از ماسه سنگ زرین محلی ساخته شده است. این استوپا نیم گنبدی است که بر روی صُفّه‌ای مدور بوده و دارای حصار و دروازه است. نمای دروازه‌ها صحنه‌هایی از رخداد‌های زندگی بودا، زنان رقصنده، سواران بر روی اسب و فیل و غیره را که بر سنگ نقش شده‌اند، نشان می‌دهند.

تصویر ۴- تالار معبد چایتیا در بهاجا، سده اول پیش از میلاد

تصویر ۶- دروازه و استوپای بزرگ بودا، دهکده سانچی، سده اول پیش از میلاد تا سده اول میلادی

تصویر ۵- بلان معبد چایتیا در کارله، اوایل سده دوم میلادی :
۱- استوپا، ۲- تالار، ۳- راهرو جانبی، ۴- هشتی

۱- Shunga

۲- Andhra

● دوره کوشان^۱ (۳۲۰-۵۰ میلادی)

هم‌زمان با آغاز مسیحیت، اقوام کوشانی در هند قدرت را به دست گرفتند و عصر درخشان دیگری در هنر شکل گرفت. در این دوره تندیس‌های بودا با استفاده از سنت‌های بومی هند ساخته می‌شد.^۲ این تندیس‌ها دارای شانه‌های پهن، کمر باریک، چهره لطیف و ردایی نازک بود. (تصویر ۷) از طرفی با نفوذ هنر یونان، سبک دیگری با تلفیق از سنت‌های هلنی یونان و هندی به وجود آمد که بر ویژگی‌های عاطفی و طبیعت‌گرایانه تأکید بیشتری داشت.^۳ (تصویر ۸)

تصویر ۷- تندیس بودای ایستاده، دوره کوشان، سده پنجم میلادی، سنگ ماسه قرمز، ارتفاع ۲۲۱ سانتی‌متر، سبک ماتهورا، موزه هند، کلکته

تصویر ۸- بودای نشسته گاندهارا، سده سوم میلادی، بودای روزه‌گیر، سبک گاندهارا، پاکستان

● دوره گوپتا^۴ (۳۲۰-۶۴۷ میلادی)

با فروپاشی دوره کوشان، عصر درخشان دیگری در هنر با پادشاهی گوپتا از اوایل سده چهارم میلادی، شروع می‌شود که از آن به عنوان دوره کلاسیک هنر هند نام برده می‌شود. در این دوره، نقاشی، مجسمه‌سازی، رقص و موسیقی به اوج کمال رسیدند. مهم‌ترین نمونه‌های هنری این دوره، دیوارنگاره‌های غارهای آجانتا^۵ است (تصویر ۹). موضوع این نقاشی‌ها داستان زندگی بودا و صحنه‌های زندگی روزمره است. در یکی از نقاشی‌های^۶ ارزشمند این غار، اعضای صورت بودا

۱- Kushan

۲- سبک ماتهورا (Mathura) منطقه‌ای نزدیک دهلی

۳- سبک گاندهارا (Gandhara) منطقه‌ای در دره کابل و پشاور پاکستان (همانند قندهار) است.

۴- Gupta

۵- Ajanta

۶- بودیساتوا (Bodhisattva) بودای موعود، وجودی که پس از تولد‌های بی‌شمار به بودا تبدیل خواهد شد، اما درنگ می‌کند که به دیگران برای رسیدن به رستگاری، یاری کند.

بسیار ظریف نقاشی شده و نرمی حرکات و برجستگی جسمانی تندیس‌های دوره‌های گذشته را در خود دارد.

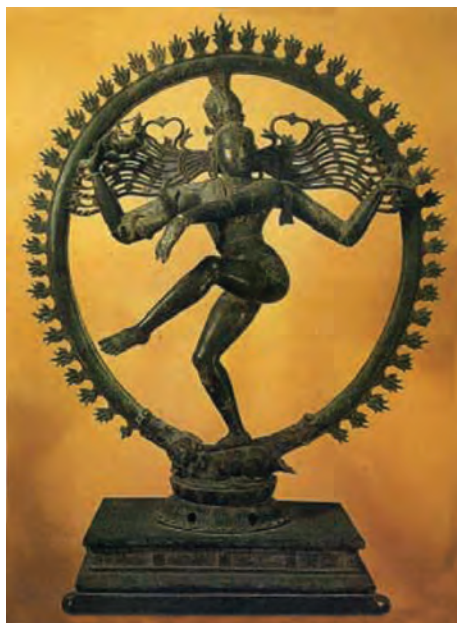
۵- هنر هند در دوره‌های متأخر (دوره هندو)

تصویر ۹- دیوارنگاره بودیساتوا، غار شماره یک آجانتا، حدود ۶۰۰ تا ۶۴۲ میلادی

با سقوط سلسله گوپتا در سده هفتم میلادی، سرزمین هند نه تنها به قلمروی از حکومت‌های محلی تبدیل شد بلکه مذهب هندو که ریشه کهنسالی داشت رونق و رواج تازه‌ای گرفت و دین بودا را در خود مستهلک و جایگزین آن شد. اساس مذهب هندو بر پایه ستایش از خدایان سه گانه، برهما (خدای خالق و آفریننده جهان)، ویشنو (نگهدارنده جهان) و شیوا (نابود کننده و بازسازی کننده جهان) و شماری از خدایان دیگر است. در فاصله سده هفتم تا سیزدهم میلادی هنر هند در خدمت مذهب هندو بود و در طی این دوره، معابد باشکوهی همراه با تمثال‌هایی از مظاهر این خدایان به‌ویژه شیوا ساخته شدند. معابد آیین هندو اغلب دارای گنبدی عظیم و هرمی شکل هستند و نمای آنها دارای تزیینات فراوانی است (تصویر ۱۰).

مهمترین دستاورد هنر هندو در این دوره در قالب تندیس‌های فلزی شیوا و قدیسان مربوط به او نمایان شد. تندیس شیوا در مقام رقصنده کیهانی به‌گونه‌ای تجسم یافت که نابود کردن و بازسازی عالم را همزمان القا کند. شیوا بیشتر به حال رقص در میان حلقه آتش مجسم می‌شد و از شور و پویایی بسیار برخوردار بود (تصویر ۱۱).

تصویر ۱۱- تندیس شیوا، مفرغی، سده ۱۱ و ۱۲ میلادی، ارتفاع ۸۲ سانتی‌متر، موزه زوریخ

تصویر ۱۰- معبد بریهادس وارا در تانجور جنوب هند، حدود ۱۰۰۰ میلادی

در سده پانزدهم میلادی، هنر این سرزمین در مسیر تازه‌ای قرار گرفت. مجسمه‌سازی و معماری شمال هند از تحول باز ماند و در عوض، هنر نقاشی جانی تازه گرفت.

جدول دوره‌های هنر هند

دوره بعد از گوپتا - هنر هندو	دوره گوپتا	دوره کوشان	دوره‌های شونگا (۷۳-۱۸۵) و آندرا (۳۲۰ م - ۳۲ پ)	دوره منوریا	دوره ودایی - ورود آریایی‌ها به هند	دوره سند، موهنجودار و هاراپا	پیش از تاریخ دوره نوسنگی
۱۵۲۶ - ۶۴۷ م	۶۴۷ - ۳۲۰ م	۳۲۰ - ۵۰ م	۳۲۰ م - ۱۸۵ پ.م	۱۸۵ - ۳۲۲ پ.م	۹۰۰ - ۱۵۰۰ پ.م	۱۹۰۰ - ۲۵۰۰ پ.م	۲۵۰۰ - ۵۰۰۰ پ.م
							

ارزشیابی

- ۱- تندیس‌های تمدن دره سند دارای چه خصوصیتی است؟
- ۲- تمدن هند در کدام محوطه‌های دره سند شکل گرفته است؟
- ۳- کهن‌ترین نقش مایه‌های دره سند را نام ببرید؟
- ۴- هنر هند دارای چه خصوصیتی است؟
- ۵- هنر بودایی هند در چه دوره‌ای شکل گرفت؟
- ۶- استوپا چه گونه ساختمانی است؟
- ۷- چه هنری سبب تندیس‌سازی برای بودا شد؟
- ۸- در دوره کوشان هند، هنر یونان چه تأثیری بر تندیس‌های بودا گذاشت؟
- ۹- اساس هنر هندو بر چه پایه‌ای استوار است؟
- ۱۰- موضوع نقاشی‌های غار آجانتا چیست؟
- ۱۱- دیوارنگاره‌های غار آجانتا مربوط به کدام دوره است؟
 - الف) دوره منوریا
 - ب) دوره کوشان
 - ج) دوره گوپتا
 - د) دوره‌های متأخر
- ۱۲- مهمترین دست آورد هنر هند در دوره‌های متأخر چه بود؟

هنر چین

هدف‌های رفتاری: پس از پایان این فصل از دانش آموز انتظار می‌رود که بتواند:

- ۱- دوره‌های مهم هنر چین را توضیح دهد.
- ۲- رابطه خوشنویسی و نقاشی را در هنر چین بیان کند.

- ۳- اصول نقاشی را در دوره شش پادشاهی توضیح دهد.
- ۴- خصوصیات معماری چین را توضیح دهد.
- ۵- خصوصیات تندیس‌های مقبره امپراتور چین را توضیح دهد.
- ۶- تأثیر هنر بودایی را در پیکره‌سازی چین شرح دهد.
- ۷- هنر سفالگری و فلزکاری چین را شرح دهد.

۱- تاریخ و سیر هنر چین

چین در میان کشورهای شرق آسیا به دلیل قدمت تمدن، وسعت، تعداد جمعیت و تأثیر تمدنی بر کشورهای پیرامون خود (کره، ژاپن و ...)، دارای اهمیت است. نخستین دهکده‌های عصر نوسنگی در حدود هزاره هفتم پیش از میلاد در کنار رود زرد به وجود آمدند. چینی‌ها در حدود ۱۷۰۰ سال پیش از میلاد وارد مرحله شهرنشینی شدند و نخستین سلسله خود را به نام شانگ^۱ تأسیس کردند. در میان سلسله‌های متعدد چین، سلسله‌های شانگ، چو^۲، چین^۳، هان^۴، سلسله موسوم به شش پادشاهی، تانگ^۵، سونگ^۶، یوان^۷ (سلسله مغولی چین)، مینگ^۸ و چینگ^۹ در تعالی هنرهای چین سهم مهمتری دارند.

در دوره‌های شانگ و چو ساخت اشیای مفرغی شکوفا شد. در دوره سلسله چین، که نام خود را به این سرزمین داده است، وحدت سیاسی و فرهنگی پدید آمد. در دوره هان، ارتباط چین با جهان غرب (ایران و روم)، گسترش یافت و جاده ابریشم گشوده شد (تصویر ۱).

در دوره تانگ، بافت پارچه‌های ابریشمی و ساخت ظروف چینی به اوج خود رسید و ارتباط مسلمانان با چین شروع و ظروف چینی وارد بازارهای اسلامی شدند. در دوره سونگ نقاشی به اوج خود رسید. در قرن هشتم هجری ایرانی‌ها به واسطه مغول‌ها، با شیوه نقاشی چینی آشنا شدند و نکاتی را آموختند. در دوره مینگ معماری چوبی^{۱۰}، به وجود آمد. خوشنویسی و نقاشی همواره هنر درجه اول مردم چین بود، اما چینی‌ها در معماری، ساخت ظروف چینی و مفرغی، پارچه‌های ابریشمی، ساخت اشیایی از سنگ یشم و آثار لاک‌ی هم بسیار توانا بودند. تاریخ، فرهنگ و هنر چین همواره از تداوم برخوردار بوده و حتی در زمان تسلط اقوام بیگانه نیز دچار گسست نشده است.

تصویر ۱- نقاشی خیالی، از مراسم معرفی در کاخ امپراتور در دوره هان، سده ۱۷ میلادی

۱- Shang

۳- Qin (China)

۵- Tang

۷- Yuan

۹- Qing

۲- Zhou

۴- Han

۶- Sung

۸- Ming

۱۰- Peking (Beijing)

۲- هنرهای چین

● خوشنویسی و نقاشی

تصویر ۲- نمونه ای از خوشنویسی دوره تانگ

تصویر ۳- بودیساتوا^۱، نقاشی داخل غارهای دون هوانگ^۲ در شمال غربی چین، دوره تانگ

مردم چین دارای شیوه نوشتار اندیشه نگار^۱ هستند که در طول تاریخ ثابت مانده و از این رو برای همه مردم چین و با وجود گویش‌های مختلف قابل فهم بوده است. خط چینی به جای الفبا، دارای هزاران شکل مستقل است و هر شکل، نقش یک واژه را ایفا می‌کند. این شیوه نوشتار، نقش مهمی در تداوم سنت‌های فرهنگی و هنری چین داشته است. چینی‌ها نقاشی و خوشنویسی را هنری فقط در خور توجه بزرگان و دیگر مصنوعات را نوعی صنعت‌گری می‌دانستند. این دو هنر از بسیاری جنبه‌ها با یکدیگر پیوند داشتند. ابزار خوشنویسی (قلم مو، ابریشم یا کاغذ) به چیره دستی زیادی نیاز داشت. خوشنویسی اندیشه نگار چینی، از کیفیت تصویری برخوردار و بیان اندیشه و احساس را ممکن می‌سازد و با نقاشی پیوند دارد (تصویر ۲).

نقاشی سنتی چین، به لحاظ سرزندگی و ریتم خط و ضرباهنگ قلم مو، تأثیر زیادی از خوشنویسی گرفته و در اغلب نقاشی‌های چینی از خط نوشته به شکل امضاء، شعر یا اظهار نظر هنرمند استفاده شده است. چینی‌ها عقیده داشتند که تمامی رنگ‌ها در مرکب، وجود دارد. نقاش چینی با مهارت بسیار، تنوعی از رنگ‌سایه‌ها^۲ را در ذهن خود به دست می‌آورد و پیش از نقاشی کردن، ساعت‌ها به تفکر می‌نشست و تصویر مورد نظر را در ذهن خویش کامل می‌کرد و در مرحله اجرا آن را بسیار سریع به انجام می‌رساند. پس از آن، هیچ گونه تصحیح یا تغییری در تصویر ممکن نبود. نقاش باید دستی خطا ناپذیر و تسلطی بی‌چون و چرا بر قلم موی خود می‌داشت. منظره نگاری همواره در نقاشی چینی اهمیت داشته است. منظره طبیعی از زمان‌های کهن مورد توجه بوده است. نقاشان چین علاقه‌ای به قواعد پرسپکتیو نداشتند. منظره سازی‌های توماری، از ابتکارات چینی‌ها است. علاقه پیروان برخی آیین‌های چین به طبیعت، شرایط لازم برای پیدایش هنر منظره‌سازی را فراهم نمود. در دوره هان، کاغذ و ابریشم زمینه مناسبی را برای رشد نقاشی فراهم کرد و تصویر کوه و آب به عنوان عناصر اصلی در منظره سازی مورد تأکید قرار گرفت. در دوره «شش پادشاهی» اصولی برای نقاشی وضع شد که در آن سرزندگی، یک دستی قلم مو، وضوح اشیاء و مناسبت رنگ با نقش مورد تأکید قرار می‌گرفت. در دوره تانگ و تحت تأثیر نقاشی‌های بوداییان هند، نقاشی دیواری به‌ویژه در غارهای بودایی شمال غربی چین شکوفا و حالات و زندگی بودا بر بدنه غارها نقاشی شد (تصویر ۳).

منظره‌سازی در دوره سونگ، به اوج خود رسید و هنرمندان سونگ فضای

۱- اندیشه نگار: نوعی خط نوشته است که در آن اشکال تصویری طبیعی به اشکال قراردادی تبدیل شده است.

۲- (tonalite) درجات تیرگی و روشنی رنگ را رنگ سایه یا تُن می‌نامند.

تصویری خاصی به وجود آوردند که به عنوان سر مشقی تا سده بیستم ادامه یافت. نقاشان مکتب سونگ از تمام امکانات قلم و مرکب بهره می گرفتند و با حداقل وسایل، جوهره طبیعت را در آثار خود منعکس می کردند. آنها طبیعت را چون جهانی بی انتها، پرشکوه تصویر نموده و برای فضاهای پُر و خالی ارزشی برابر قائل بودند (تصاویر ۴ تا ۶). در نقاشی چینی انواع مضمون های دینی و دنیوی مورد توجه بود. آیین بودایی نیز موضوع های جدیدی را در اختیار هنرمندان قرار داد و سبب رواج نقاشی دیواری گردید. در سال ۱۲۶۰ میلادی، سلسله سونگ توسط مغولان فرو پاشید و مغول ها سلسله یوان را تأسیس کردند. در این دوره نیز نقاشی دارای اهمیت ویژه بود و نقاشان آثار ارزشمندی خلق کردند.

تصویر ۶ — دانشور غرقه ماه، اثر مایوان، طومار آویختنی، مرکب و رنگ روی ابریشم، دوره سونگ، موزه هنر موآ، آتامی^۳

تصویر ۵ — مسافران در میان کوه و آبراه ها، اثر فان کوان^۲، حدود ۹۹۰ — ۱۰۳۰ میلادی مرکب بر روی ابریشم، دوره سونگ، کاخ — موزه ملی تای بی

تصویر ۴ — منظره در مهتاب اثر مایوان^۱، دوره سونگ، حدود ۱۲۰۰ میلادی، طومار آویختنی، جوهر و رنگ روی ابریشم، ۷/۱۴۹ در ۲/۷۸ سانتی متر، موزه کاخ ملی، تایوان

در دوره مینگ، گرایشی به رنگ آمیزی متنوع به ویژه رنگ های سبز و آبی در منظره نگاری ها، ظرافت کاری و تزئین و کپی برداری از سبک های گذشته رخ نمود (تصویر ۷). در دوره چینگ سبک دوره مینگ رو به شکوفایی نهاد و تا سده نوزدهم از نوآوری باز نماند.

۱ — Ma — Yuan

۲ — fan — Kuan

۳ — Moa, Atami

تصویر ۷- بخشی از یک منظره به سبک آبی و سبز، اثر چین ینگ (Qin Ying)، دوره مینگ، گالری هنر فریر در واشنگتن آمریکا

● معماری

در چین به دلیل شرایط آب و هوایی مرطوب، ساخت بناها با مواد و مصالحی چون سنگ و آجر مورد توجه نبود و چوب مهمترین مصالح معماری به شمار می آمد. اما این بدان معنا نیست که چینی ها در ساخت بناهای یادمانی ناتوان بودند، چنانچه دیوار چین که اکنون جزء عجایب هفتگانه است، نمونه ای از توانایی چینی ها در خلق آثار معماری است (تصویر ۸).

تصویر ۸- دیوار چین، بر روی کوه های شمالی چین برای جلوگیری از تهاجم بیگانگان، تاریخ ساخت از حدود ۲۵۰ پیش از میلاد تا سده ۱۵ میلادی

چینی ها معابد بودایی، کاخ ها و خانه ها را به صورت یک تا چند طبقه و اغلب با چوب می ساختند که شکل کلی آنها تقریباً مشابه هستند (تصویر ۹). در این معماری سقف شیروانی مانند ساختمان، با سفال پوشیده می شد و رُخ بام^۱ پیرامون آن به شکل

ایوانی که دارای لبه خمیده به سمت بالا است، ساخته می شد و عملکرد آن کنترل باران و ایجاد سایه بود. در ساختمان های چند طبقه، طبقات بر روی ستون های چوبی قرار می گرفت و نمای بنا شکل چترهای مطبق به خود می گرفت. غیر از معابد یاد شده، چینی ها بناهای رفیعی به نام پاگودا (بنای یادبود بودا) دارند که گاه ارتفاع آنها به ۱۳ طبقه هم می رسند.

در معماری کاخ و خانه های اعیانی، باغ سازی، ایجاد آبراهه و ساخت پل های زیبا مورد توجه بود و نمونه برجسته معماری چوبی چین، مجموعه کاخ های شهر پکن (شهر ممنوعه) است که در دوره مینگ ساخته شده اند (تصویر ۱۰).

تصویر ۹- پاگودای، کای فنگ، ۱۰۴۹ میلادی، چین

۱- رُخ بام به معنی لبه بام یا آبیچکان می باشد.

تصویر ۱۰- نمایی از بناهای شهر ممنوعه در پکن، دوره مینگ

● تندیس سازی

ساخت تندیس‌های جانوری و انسانی از جنس گل پخته، چوب، سنگ و فلز همواره مورد توجه هنرمندان بود. اغلب این تندیس‌ها بیان‌گر شغل آنها در خانه فرد متوفی بود که به همراه او در درون قبور قرار داده می‌شدند (تصویر ۱۱).

تندیس‌های سفالی کشف شده از مقبره امپراتور چین، توانایی چینی‌ها را در ساخت تندیس‌های بزرگ سفالی نشان می‌دهد. در این مقبره تندیس سربازان و اسب‌هایشان که نماینده سپاهیان امپراتور بودند، کشف شد (تصویر ۱۲).

تصویر ۱۱- تندیس زن خدمتکار از گل پخته، دوره هان، موزه هانیان گلینگ (Hanyan Gling)

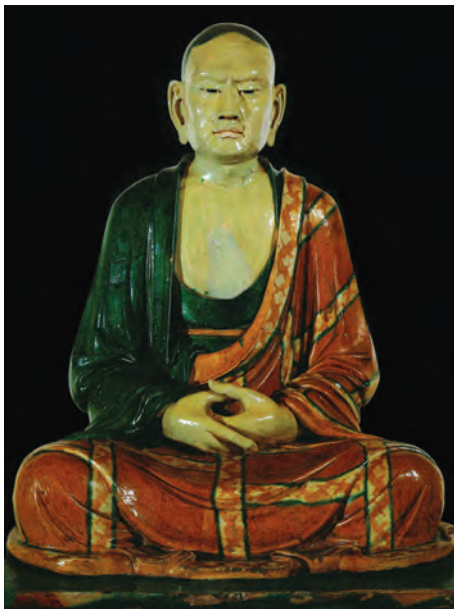
تصویر ۱۲- بخشی از سربازان محافظ مقبره امپراتور چین شی هوانگدی (Qin Shi Huangdi) و تندیس سرباز و اسب، سال ۲۱۰ پیش از میلاد، مکشوف در خیابان یان، از جنس گل پخته، اندازه طبیعی

این تندیس‌ها بسیار واقع‌گرا ساخته شده‌اند و در بازنمایی جزئیات و تجهیزات سربازان بسیار دقت شده است. ورود آیین بودا به چین، تندیس‌سازی را تحت تأثیر قرار داد. در دوره تانگ موج تازه‌ای از هنر هندی (عصر گوپتای هند) به چین رسید و سبب نوعی شکل‌سازی کامل و پراحساس در تندیس‌ها شد. در دوره سونگ ساخت تندیس‌های سفالی و چوبی خدایان بودایی

مورد توجه قرار گرفت. فضای متفکرانه عصر سونگ بر روی تندیس‌سازی مؤثر بود و سبب شد پیکره‌ها ظریف‌تر، متفکرت‌تر و آرام‌تر ساخته می‌شوند (تصویر ۱۳).

● سفال‌گری

چینی‌ها در ساخت سفال به‌ویژه سفال‌های لعاب‌دار بسیار توانا بودند. نخستین ظروف سفالی منقوش که دارای نقش‌های هندسی هستند در هزاره پنجم پیش از میلاد (دوره نوسنگی) ظاهر می‌شوند. عالی‌ترین ظروف سفالی چین ظروف موسوم به تانگ، سونگ و مینگ به اوج خود رسید. در میان آنها چینی‌های موسوم به آبی و سفید (تصویر ۱۴) مشهور هستند. این گونه ظروف، از دوره تانگ به این سو به بسیاری از نقاط جهان از جمله به ایران صادر می‌شد و سبب تحرک سفال‌گری دوره اسلامی ایران شد.

تصویر ۱۳- بودای نشست، سفال لعاب‌دار، دوره سونگ، موزه بریتانیا

● فلزکاری

ساخت اشیای فلزی به‌خصوص اشیای مفرغی در چین بسیار پررونق بود. هنرمندان بر روی ظروف منظره، نوشته، اژدها، انواع جانوران و موجودات خیالی را نقش می‌کردند و از آنها در مراسم عروسی و عزا استفاده می‌کردند (تصاویر ۱۵ و ۱۶).

تصویر ۱۴- چینی‌های چند رنگ با نقوش گیاهی، سده ۱۵ و ۱۶ میلادی، موزه بیجینگ، چین

تصویر ۱۵- بخور سوز، با در پوشی به شکل کوه، دوره هان، حدود ۱۱۳ پیش از میلاد، موزه ایالتی هبی (Habi)

تصویر ۱۶- ظروف مراسمی حدود ۱۰۰۰ پیش از میلاد، دوره چو، موزه‌های چین

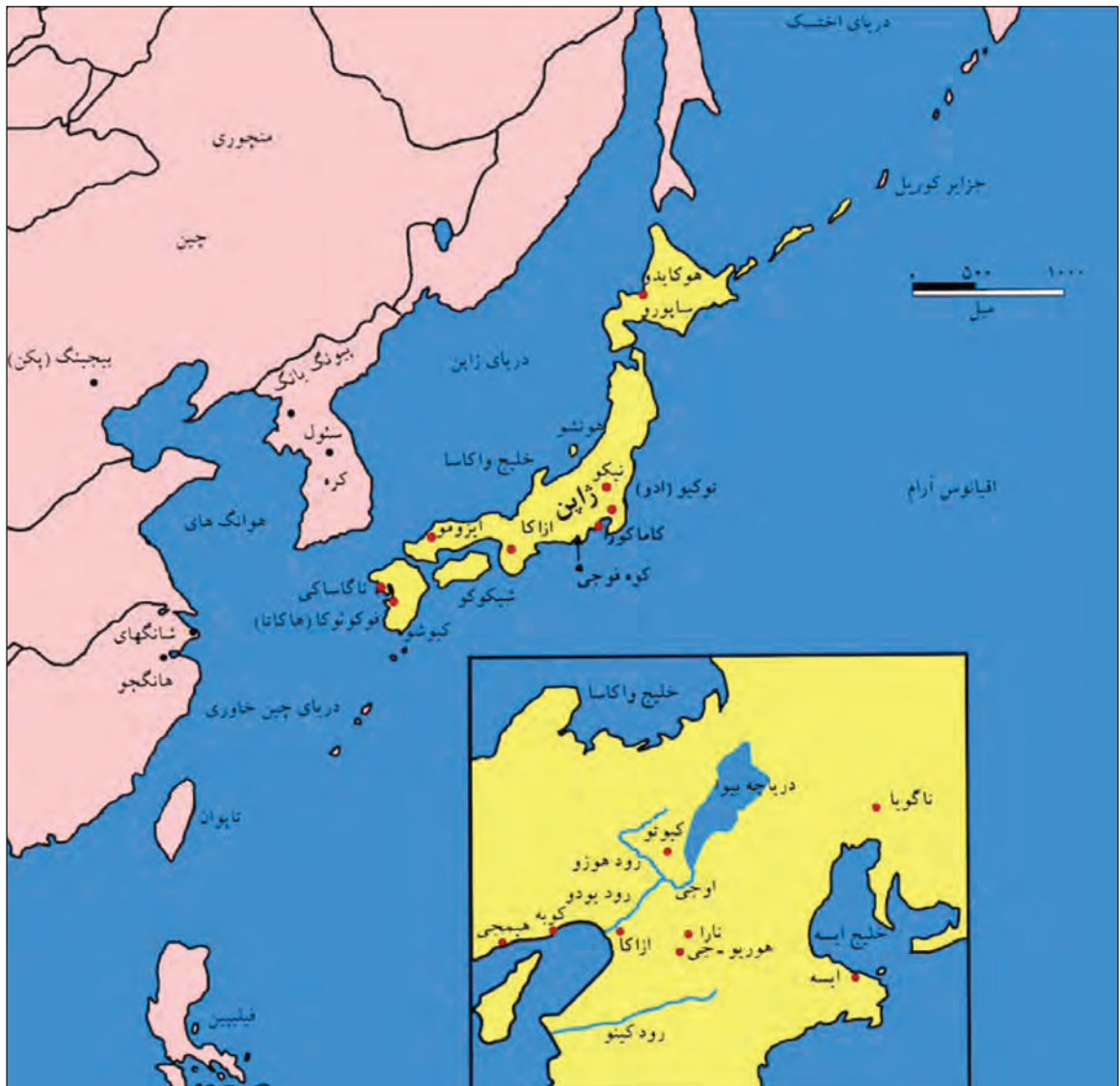
جدول سلسله‌های مهم چین

۱۰۴۵- م.پ ۱۷۶۶	۲۵۶- م.پ ۱۰۴۵	۲۰۶- م.پ ۲۲۱	۲۲۰ م- م.پ ۲۰۶	۶۱۸-۲۲۰ م	۹۰۷-۶۱۸ م	۱۲۷۹- م ۹۰۷	۱۳۶۸- م ۱۲۷۹	۱۶۴۴- م ۱۳۶۸	۱۹۱۲- م ۱۶۴۴
شانگ	چو	چین	هان	شش پادشاهی	تانگ	سونگ	یوان (مغول)	مینگ	چینگ

ارزشیابی

- ۱- چه عاملی سبب وحدت و تداوم هنر چین است؟
- ۲- چه سلسله‌هایی در هنر چین دارای اهمیت هستند؟
- ۳- چه ارتباطی بین خوشنویسی و نقاشی چینی وجود دارد؟
- ۴- در منظره نگاری چین چه عناصری اهمیت دارند؟
- ۵- چگونه نقاش چینی در هنر خود از ذهن و تفکر بهره می‌گیرد؟
- ۶- در دوره شش پادشاهی چه اصولی در نقاشی در نظر گرفته شد؟
- ۷- هنر بودایی چه تأثیری در تندیس‌سازی و نقاشی چین داشت؟
- ۸- توضیحات زیر هر کدام مربوط به کدام مکتب هنری چین است؟
- الف) اوج منظره‌سازی، جهان بی‌انتهای و فضاهاى پر و خالى
- ب) گرایش به رنگ آمیزی متنوع در منظره‌سازی
- ۹- معماری چین دارای چه خصوصياتی است؟
- ۱۰- تندیس سربازان سفالی مقبره امپراتور سلسله چین دارای چه ویژگی‌هایی است؟
- ۱۱- هنر سفال‌گری و فلز کاری چین دارای چه خصوصياتی است؟

هنر ژاپن

هدف‌های رفتاری : پس از پایان این فصل از دانش آموز انتظار می‌رود که

بتواند :

- ۱- ویژگی‌های هنر ژاپن را بیان کند.
- ۲- خصوصیات تندیس‌های ژاپنی را توضیح دهد.

- ۳- ساختار معابد ژاپنی را شرح دهد.
- ۴- ویژگی‌های نقاشی ژاپنی را توضیح دهد.
- ۵- خصوصیات نقاشی ژاپنی را در سده‌های ۱۵ و ۱۶ میلادی شرح دهد.
- ۶- هنر باسمة‌سازی ژاپن را شرح دهد.

۱- تاریخ و ویژگی هنرهای ژاپن

ژاپن کشوری کوچک، مرکب از چهار جزیره بزرگ و تعدادی جزیره کوچک است که در شرق چین و کره قرار دارد. ساکنان ژاپن از حدود هزاره هفتم پیش از میلاد، وارد دورهٔ نوسنگی (عهد کشاورزی) شدند. از این دوره ظروف سفالی و زیورهای از سنگ بلور به دست آمده است. ژاپنی‌ها در حدود ۴۰۰ سال پیش از میلاد وارد دوره شهرنشینی شدند. با وجود آن که ژاپن در مقابل ورود بیگانه به کشور سخت‌گیر بود، اما تمدن‌های چین، کره و دین بودا در شکل‌گیری و تکامل فرهنگ و هنر ژاپن نقش اساسی داشتند. مواد و شیوه‌های مورد استفاده هنرمندان، حتی مضمون‌ها نیز ریشه چینی داشتند. ژاپنی‌ها در سده‌های ۵ تا ۷ میلادی از طریق جاده ابریشم با مصنوعات هنری آسیای غربی (آسیای مرکزی، شمال هندوستان و ایران) نیز آشنا شدند. برای مثال از نقوش دوره ساسانی در پارچه‌های ژاپنی نیز تقلید می‌شد. هنوز هم در یکی از خزانه‌های سلطنتی تعداد قابل توجهی از اشیای دوره ساسانی نگهداری می‌شود. هنرمندان ژاپنی در کنار باورهای مذهب باستانی خویش، شینتو^۱، از آیین بودا و تائو چینی نیز بهره می‌گرفتند. خصوصیات هنر ژاپن نشان می‌دهد که اغلب این تقلیدها آگاهانه بوده و هنرمندان ژاپن دست آوردهای بیگانه را به خوبی با سنت‌های خود سازگار کرده و عناصری را به آن افزوده‌اند.

ژاپنی‌ها مانند چینی‌ها شیفته طبیعت‌اند، ولی نگاه آنها به طبیعت با احساساتی‌گری آمیخته است. به طور کلی، در هنر ژاپنی حساسیت به بافت، تأکید بر نکات فنی، علاقه به رنگ‌های درخشان، ترکیب‌بندی گیرا و کوشش برای جلوهٔ تزئینی، بیشتر دیده می‌شود.

هنر اصلی ژاپنی‌ها نیز مانند چینی‌ها، نقاشی و خوشنویسی است، اما آنها در ساخت سفالینه‌های لعاب‌دار، اشیای چوبی، باسمة کاری، بافندگی و ساخت اشیاء و تندیس‌های فلزی و چوبی و تزئینات درون و بیرون بناها نیز توانا هستند.

۱- Shinto آیین باستانی پرستش خورشید در ژاپن که بعدها با مذهب بودایی و ذن آمیخته شد.

۲- تندیس سازی

تصویر ۱- هانیوا به شکل جنگاور
جوشن پوش، گِل مجسمه سازی، سده ۳
تا ۶ میلادی، مجموعه نگیشی، سایناما

جزایر ژاپن به دلیل آتشفشانی بودن آنها، سنگ مناسب برای حجاری و کنده کاری ندارند، لذا برای تندیس سازی، از گِل رُس و چوب و فلز استفاده می کردند. نخستین تندیس های سفالی مربوط به هزاره چهارم پیش از میلاد، مربوط به دوران نوسنگی، غالباً طرحی حصیر گونه و درهم بافته دارند. فن مفرغ کاری در سده اول میلادی از چین به ژاپن رسید. بر روی زنگوله های مفرغین مربوط به این دوره خطوط و تصاویر ساده حک شده و یا نقوش کم برجسته دیده می شود. سپس در سده های ۴ تا ۷ میلادی، پیرامون مقبره ها استوانه های گلینی بود که در بالای آنها تندیس های هانیوا^۱ به شکل انسان، جانور و یا پرند قرار می گرفت (تصویر ۱).

تا پیش از ورود آئین بودایی از طریق کره در سال ۵۵۲ میلادی، تندیس سازی در ژاپن به طور جدی مطرح نبود. صنعتگران کره ای همراه با راهبان بودایی به ژاپن رفتند و طرز ساختن تندیس های بودایی را به ژاپنی ها یاد دادند. اولین تندیس های بودا که در سده های ۶ و ۷ میلادی ساخته شدند، برگرفته از هنر یونانی - بودایی سده های ۱ تا ۳ میلادی گندهارا (قندهار) هستند و سبکی واقع گرایانه دارند. برخی از آثار این دوره، در زمره نفیس ترین و اثرگذارترین تندیس های مذهبی جهان به شمار می آیند (تصاویر ۲ و ۳).

تصویر ۳- تندیس بزرگ بودای نشسته، معبد تودای-
جی در نارا، مفرغ، ارتفاع حدود ۱۵ متر، ۷۵۲ میلادی

تصویر ۲- تندیس بودا، معبد تودای- جی^۲ در نارا،
چوب، ارتفاع ۹۸/۷ سانتی متر، سده ۸ میلادی

۱- Haniva

۲- Todai-ji

۳- معماری

با توجه به منشأ آتشفشانی جزایر ژاپن و عدم وجود سنگ‌های مناسب، مردم این سرزمین، بناهای خود را از چوب‌های مناسب و مقاوم در برابر زلزله می‌ساختند. ژاپنی‌ها در معماری هم از الگوهای چینی پیروی می‌کردند، بناهای آنها از یک تا چند طبقه متغیر و اغلب دارای شکل‌های مربع مستطیل با سقف‌های شیب‌دار سفالی هستند و رخ بام‌ها بر ستون‌های چوبی تکیه دارند و شکل ایوان را در نمای ساختمان به خود می‌گیرند و لبه آنها نیز مانند بناهای چینی به سمت بالا خمیده هستند. یکی از معابد مهم ژاپن در شهر اوجی دارای تالار مشهوری به نام ققنوس است (تصاویر ۴ و ۵).

معابد چند طبقه آنها نیز به تقلید معابد چینی ساخته شده‌اند (تصویر ۶).

تصویر ۴- معبد بیودو دارای تالار هو-نو-دو (ققنوس)- این، سده ۱۱ میلادی در شهر اوجی، کیوتو^۱

تصویر ۶- معبد هوریوجی^۲، سده ۸ میلادی، نارا

تصویر ۵- ققنوس مفرغی، سده ۱۱ میلادی، نماد معبد بیودو- این

^۱- Kyoto

^۲- Horyu.ji

۴ - نقاشی

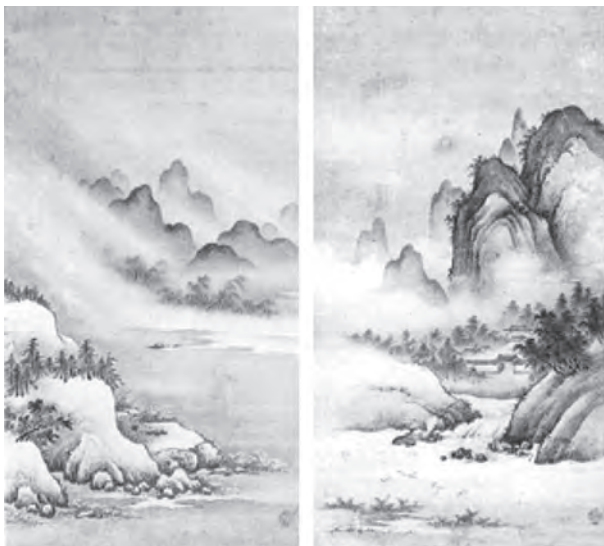

تصویر ۷- بخشی از پرده نگاره شش لته، سده ۱۸ میلادی

هنر نقاشی در ژاپن از زمانی متداول شد که راهبان بودایی و صنعتگران کره‌ای و چینی در آنجا اقامت کردند. نقاشی دیواری و طوماری با مضمون‌های بودایی که ریشه در هنر هند داشت، رواج یافت.

قطع رابطه ژاپن با چین در اواخر سده نهم میلادی، زمینه‌ای برای رشد نقاشی بومی فراهم ساخت. در سده ۱۲ میلادی، نوعی نقاشی طوماری با سبک خالص ژاپنی به نام یاماتو-ئه^۱ شکل گرفت که به لحاظ شیوه و موضوع با نقاشی‌های مشابه چینی تفاوت دارد. اگر چینی‌ها نقاشی طوماری را عمدتاً برای منظره نگاری به کار می‌بردند، ژاپنی‌ها آن را به خدمت رویدادهای زندگی گرفتند. قلم‌گیری‌های سریع و نازک، رنگ‌های تخت و غالباً درخشان و تجسم فضا از زاویه دید بالا از ویژگی‌های این سبک است (تصویر ۷).

برتری یافتن آئین دین^۲ بر آیین‌های شینتو و بودایی در قرن چهاردهم میلادی بر نقاشی ژاپنی اثر گذار بود و راهبان دین نمونه‌های منظره نگاری آب مرگبی دوره سونگ را از چین به ژاپن آوردند و منظره نگاری چینی مورد توجه قرار گرفت (تصویر ۸).

تصویر ۸- منظره اثر کانو - موتو نوبو^۳ در سده شانزدهم میلادی، مجموعه توکای - ان^۴، کیوتو

۱- Yamato - e

۲- آیین دین، التفاتی از آیین بودا و آیین تائو است که از اصول آن هماهنگی با طبیعت همراه با تفکر است.

۳- Kano - Motonobu

۴- Tokai - an

در سده‌های ۱۵ و ۱۶ میلادی نقاشان ژاپن به پیروی از نقاشان چینی بر خط‌های شکل‌ساز تأکید می‌کردند، ولی از مضمون‌ها و نقش‌های بومی سرزمین خود نیز بهره می‌گرفتند و منظره‌ها، گل‌ها و پرندگان سرزمین خود را نقاشی می‌کردند (تصاویر ۹ و ۱۰).

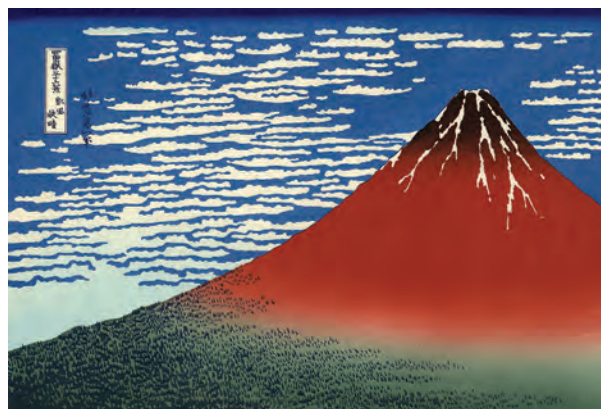

تصویر ۱۰ - گل و پرنده، نقاشی آبرنگ روی کاغذ، سده ۱۹ میلادی

تصویر ۹ - گل داودی در کوهستان، اثر نوگوچی یوکویو، ۱۸۸۶ میلادی

از اواخر سده هفدهم میلادی، هنر باسمه‌سازی^۱ در ژاپن رونق گرفت این هنر معرّف زنده‌ترین هنر بومی و مردمی است، زیرا برخلاف هنر اشرافی، براساس موضوعات زندگی روزمره مردم شکل گرفت. باسمه‌های رنگی تأثیری عمیق بر هنر اروپایی اواخر سده ۱۹ میلادی گذاشتند. هکوسای^۲ و اوتامارو^۳ با باسمه‌ها و طراحی‌هایشان از چشم‌اندازهای ژاپنی، به عنوان استادان بزرگ تاریخ هنر شناخته شده‌اند (تصاویر ۱۱ و ۱۲). ژاپن در این سده دروازه‌های خود را بر روی جهان غرب باز کرد و آماده پذیرش فرهنگ غرب شد و به تدریج از شیوه‌های سنتی دور شد و مکاتب

تصویر ۱۱ - هنر باسمه، کوه فوجی یاما، اثر هکوسای

۱ - باسمه نوعی چاپ دستی ساده است که ابتدا تصویر روی چوب و یا ماده دیگری کنده می‌شود، سپس مانند مهر به جوهر آغشته شده و به روی سطح دیگری منتقل می‌شود.

۲ - Hokusai

۳ - Utamaro

نقاشی غرب مورد توجه قرار گرفت. بعد از جنگ جهانی دوم، برخی از نقاشان با بهره‌گیری از سنت‌های گذشته و تلفیق آن با شیوه‌های هنر غرب به نتایج تازه دست یافتند. از نیمه دوم سده بیستم نقاشان و تصویرگران ژاپنی با نوآوری‌های فنی و سادگی صوری و ظرافت بیان و حفظ هویت فرهنگی، جایگاه مهمی را در هنرهای بصری جهان به دست آورده‌اند (تصویر ۱۳).

تصویر ۱۳- پوستر برای مدرسه هنرهای نمایشی آسیایی، سال ۱۹۸۱

تصویر ۱۲- نیم تنه بانوی زیبا، اثر اوتامارو، باسمه رنگی، سده نوزدهم، موزه هنر کلیولند

دوره‌های هنر ژاپن

دوره پیش از تاریخ	دوره باستان						دوره فئودالی		دوره نوین		دوره مدرن
	یوهی	کوفون	آسوکا	نارا	هی‌آن	کاماکورا	موروماچی	آزوچی - مومویاما	ادو	میجی	
۱۴۰۰۰-۵۰۰۰ م.پ م.پ	۲۰۰ م.پ - ۲۰۰ م	۲۰۰-۲ م	۵۵۲-۶۴۵ م	۷۱۰-۷۹۴ م	۷۹۴-۱۱۸۵ م	۱۱۸۵-۱۳۳۳ م	۱۳۳۳-۱۵۷۳ م	۱۵۷۳-۱۶۰۳ م	۱۶۰۳-۱۸۶۸ م	۱۸۶۸-۱۹۱۲ م	

- ۱- ژاپنی‌ها چگونه به طبیعت نگاه می‌کردند؟
- ۲- پیرامون مقبره‌ها، استوانه‌های گلینی بود که در بالای آنها تندیس‌های به شکل انسان، جانور و یا پرنده قرار می‌گرفت.
- ۳- اولین تندیس‌های بودا دارای چه خصوصیتی بود؟
- ۴- معابد ژاپنی دارای چگونه ساختاری بود؟
- ۵- سبک یاماتو - ته دارای چه ویژگی‌هایی است؟
- ۶- هنر باسمة سازی معرف چه ویژگی‌هایی است؟
- ۷- دو هنرمند معروف از هنر باسمة سازی را نام ببرید.
- ۸- عبارت‌های مرتبط را با یک خط به یکدیگر متصل کنید :

هانیوا	ققنوس
باسمة سازی	هنر چاپ پارچه
هنرمند باسمة ساز	تندیس بر پایه استوانه‌ای گلی
تالار معبد	هکوسای